

A Comparative Study of Vocabulary Diversity in Arabic and Persian Dubbing of Inside Out Based on Johnson's Model

Abdulbasit Arab Yousefabadi

Abstract

In recent years, statistical analysis is used as a tool to evaluate the independent characteristics of texts. Keith Johnson, one of the theorists of statistical stylistics, believes that the style of that text can be obtained by calculating the ratio of the vocabulary of each text. In translation studies, this model can also be used to check the vocabulary diversity of the target text and compare it with the source text. The Inside Out (2015) is the winner of the Oscar award for the best animation, which was well received due to the fascinating subject of psychology and artistic depictions of mental concepts. In terms of style, the script of this animation is full of general and specialized words, a feature that is also evident in the translation of the script. In this research, an attempt is made to compare the lexical diversity of the Arabic and Persian dubbing of the above animation by relying on the descriptive-analytical method and referring to Johnson's model. The results show that the vocabulary of the Arabic dubbing of animation (52%) is more diverse than its Persian dubbing (45%). The reason for this variety of vocabulary can be found in the word production process in Arabic (based on derivation) and its clear difference from the word production process in Persian language (based on composition); Because the process of derivation provides the possibility of producing more diverse words than the process of composition.

Keywords: Statistical Stylistics, Keith Johnson, Vocabulary Diversity, Inside Out

How to Cite: Arab Yousefabadi A., A Comparative Study of Vocabulary Diversity in Arabic and Persian Dubbing of Inside Out Based on Johnson's Model, Journal of Comparative Literature Studies, 2023;17(66):21-37.

بررسی تطبیقی تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out بر اساس الگوی جانسون

عبدالباسط عرب یوسف آبادی

چکیده

در سال‌های اخیر تحلیل‌های آماری به‌عنوان ابزار ارزیابی ویژگی‌های مستقل متون به‌کار می‌رود. کیت جانسون (Keith Johnson) از نظریه‌پردازان سبک‌شناسی آماری معتقد است با محاسبه نسبت تنوع واژگان هر متن می‌توان به سبک آن متن دست یافت. در مطالعات ترجمه نیز می‌توان از این الگو برای بررسی تنوع واژگان متن مقصد و مقایسه آن با متن مبدأ استفاده نمود. انیمیشن Inside Out (۲۰۱۵م) برنده جایزه اسکار بهترین انیمیشن است که به‌واسطه موضوع جذاب روانشناسی و تصویرسازی‌های هنرمندانه مفاهیم ذهنی، مورد استقبال چشمگیری قرار گرفت. فیلم‌نامه این انیمیشن از لحاظ سبکی، مملو از واژگان عمومی و تخصصی است، ویژگی‌ای که در ترجمه فیلم‌نامه آن نیز مشهود است. در این پژوهش تلاش می‌شود با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی و با استناد به الگوی جانسون، تنوع واژگانی دوبله عربی و فارسی انیمیشن فوق بررسی تطبیقی شود. نتایج نشان می‌دهد واژگان دوبله عربی انیمیشن (۵۲٪) مقداری متنوع‌تر از دوبله فارسی آن (۴۵٪) است. علت این تنوع واژگان را می‌توان در فرایند تولید واژه در زبان عربی (برپایه اشتقاق) و تفاوت بارز آن با فرایند تولید واژه در زبان فارسی (برپایه ترکیب) جستجو کرد؛ زیرا فرایند اشتقاق امکان تولید واژگان متنوع‌تری به نسبت فرایند ترکیب را مهیا می‌سازد.

واژگان کلیدی: سبک‌شناسی آماری، کیت جانسون، تنوع واژگان، انیمیشن Inside Out

۱. استادیار زبان و ادبیات عربی، دانشگاه زابل، زابل، ایران

نویسنده مسئول: عبدالباسط عرب یوسف آبادی

ایمیل: arabighalam@uoz.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۷

مقدمه و بیان مسئله

در اوایل قرن بیستم نوع خاصی از تعامل با آثار ادبی پدید آمد که «به جای این که بیشتر به عوامل خارجی مؤثر بر آثار ادبی بپردازد بر عوامل درونی پیدایش آن‌ها تأکید داشته و این امر زمینه پیدایش مکتب نقدی فرمالیسم را فراهم نمود» (عزام، ۲۰۰۳: ۱۵۴). این نوع نقد برای نزدیک شدن به صحت زبان شخصی و فردیت خلاق ادیب، از علوم گوناگون بهره برد که در میان آن‌ها علم آمار کاربرد فراوانی دارد. «گسترش علم آمار در حوزه سبک‌شناسی ادبی باعث پیدایش گونه جدیدی از سبک‌شناسی به نام سبک‌شناسی آماری^۱ گردید» (بدری الحربی، ۲۰۰۳: ۲۰). در این نوع سبک‌شناسی، تحلیل‌های آماری و رایانه‌ای متون، مدل‌های سبک‌شناسی را به گونه‌ای معرفی می‌کند که از آن به عنوان ابزار ارزیابی ویژگی‌ها و امتیازات منحصر به فرد یک متن یا نویسنده و یا نوع ادبی استفاده می‌شود. بررسی ذخایر واژگان یک متن و چگونگی به‌کارگیری آن‌ها در ساختار متن، نشان‌دهنده سبک خاص پدیدآورنده آن متن است و سبک نگارش او را نسبت به دیگر متون متمایز می‌سازد؛ بنابراین سبک‌شناسی آماری، جنبه‌های تنوع واژگان و اصطلاحات یک متن را در راستای برجسته‌سازی پیام و مقصود پدیدآور آن بررسی می‌نماید.

بیان مسئله

از میان پژوهش‌های سبک‌شناسی آماری، نظریه تنوع واژگان کیت جانسون^۲ مورد استقبال گسترده پژوهشگران قرار گرفته است. وی معتقد است با محاسبه نسبت میان واژگان متنوع موجود در یک متن و مجموع کلی آن‌ها، می‌توان غنای واژگانی آن متن را سنجید. لفظ متن در نظریه جانسون به این نکته اشاره دارد که از این نظریه در بررسی تنوع واژگان همه ژانرهای ادبی و همچنین ترجمه رسانه‌های دیداری- شنیداری می‌توان استفاده نمود.

انیمیشن از جمله رسانه‌های دیداری- شنیداری است که علاوه بر بُعد سرگرمی، جنبه آموزشی نیز دارد. ساختار زبانی فیلم‌نامه انیمیشن از غنای واژگانی قابل‌ملاحظه‌ای برخوردار است. همچنین جذابیت تماشای آن برای کودک به حدی است که بدون آن که متوجه شود در حال آموزش است، شروع به یادگیری واژگان، تعبیر و اصطلاحات آن می‌کند. انیمیشن *Inside Out* دارنده جایزه اسکار بهترین انیمیشن در سال ۲۰۱۵ میلادی، از جمله موفق‌ترین انیمیشن‌های سال‌های اخیر سینماست که بُعد آموزشی آن از بُعد سرگرمی برجسته‌تر است. انیمیشنی خیال‌انگیز و روانشناسانه که احساسات پیچیده بشری، عمیق‌ترین ترس‌ها و خاطرات و رؤیاهای

1 Stylostatistic

2 Keith Johnson

فراموش شدهٔ انسان را به خوبی به تصویر کشیده است. داستان آن دربارهٔ پنج احساس مختلف در ذهن دختر بچه‌ای به نام رایلی است که او را در کنار آمدن با زندگی جدید راهنمایی می‌کنند و به او آموزش می‌دهند که چگونه احساسات خود را در موقعیت‌های مختلف مدیریت نماید. فیلم‌نامهٔ انیمیشن به دلیل برخورداری از موضوع جذاب روانشناسی و همچنین مفهوم‌سازی تفکر انتزاعی و مفاهیم ذهنی در قالب امور ملموس و قابل فهم برای کودک، حاوی واژگان عمومی و تخصصی بی‌شماری است که می‌تواند نمونهٔ بسیار خوبی برای پژوهش بر اساس سبک‌شناسی آماری باشد. این ویژگی پژوهشگر را بر آن داشته تا دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن فوق را بررسی کند و تنوع واژگان آن دو را مقایسه نماید. بر این مبنای هدف اصلی پژوهش این است که نسبت واژگان متنوع موجود در ترجمهٔ عربی و فارسی فیلم‌نامهٔ انیمیشن بر اساس الگوی آماری نظریهٔ جانسون محاسبه و بررسی گردد.

در این پژوهش که با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی و با استناد به الگوی سبک‌شناسی آماری کیت جانسون نگاشته شد، تنوع واژگان دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن *Inside Out* مورد ارزیابی و بررسی تطبیقی قرار گرفته است. روش پژوهش به این شکل است که واژگان و جمله‌های مندرج در ترجمه‌های عربی و فارسی انیمیشن فوق بررسی شده و با یکدیگر مقایسه گردیده است. سپس تغییرات موجود در هریک از ترجمه‌ها در راستای موضوع، اهداف و پرسش‌های پژوهش گردآوری شده است. در پایان، داده‌ها طبقه‌بندی شده و مشخص گردیده که این تغییرات در متن مقصد شامل ساختار اسم (جنیست، تعداد، جامد و مشتق و غیره)، ساختار فعل (جنیست، تعداد، لازم و متعدی و غیره) و حرف (عاملیت، اضافه، معانی و غیره) است. این روش، رویکرد جدیدی را برای ارزیابی دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن نشان می‌دهد تا پژوهشگر حوزهٔ ترجمه، گزینه‌های مترجم اعم از تنگناها و اختیارات را بشناسد و به اهمیت نقش گروه ترجمه و دوبلهٔ عربی و فارسی پی ببرد. همچنین در این پژوهش، برای بررسی داده‌ها و دستیابی به نتیجهٔ مناسب از روش آماری جانسون استفاده شده؛ بنابراین تمام داده‌ها تحلیل و بررسی آماری شده و بر اساس روش‌های محاسبهٔ نسبت تنوع واژگان، بستری مناسب برای بررسی موضوع و محتوای آن‌ها فراهم گردیده است. در پایان نیز نتایج در راستای پرسش‌های پژوهش ارائه گردیده است.

پرسش‌های پژوهش

- بر اساس نظریهٔ جانسون، کدام یک از دو دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن *Inside Out* از تنوع واژگانی بیشتری برخوردار است؟
- چگونه گروه دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن فوق از ویژگی تنوع واژگانی برای هم‌سویی با ساختار زبان اصلی انیمیشن بهره برده‌اند؟

پیشینه پژوهش

معرف سبک‌شناسی آماری در زبان عربی، سعد مصلوح است که از وی آثار پژوهشی قابل توجهی به چاپ رسیده‌است که در ادامه به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود: «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب دراسة تطبيقية لنماذج من كتابات الرافعي والعقاد وطه حسين» (۱۹۸۱م) که نویسنده با معرفی نظریه تنوع واژگان جانسون و اجرای آن در آثار رافعی و عقاد و طه حسین، سبک نویسندگی آن‌ها را با هم مقایسه نمود. همچنین مقاله «تحقیق نسبة الشعر إلى المؤلف: دراسة أسلوبية إحصائية فی الثابت والمنسوب من شعر شوقي» (۱۹۸۲م) که مصلوح با تأکید بر سبک‌شناسی آماری، صحت و سقم انتساب هریک از قصاید شوقی را اثبات نمود. همچنین «فی تشخیص الأسلوب الإحصائي للاستعارة: دراسة تطبيقية لقوائد من أشعار البارودي وشوقي والشابي» (۱۹۸۷م) که وی با تحلیل آماری استعاره‌های دیوان بارودی و شوقی و شابی، سبک تصویرپردازی شعر آن‌ها را با هم مقایسه نمود. سعد مصلوح در «الدراسة الإحصائية للأسلوب: بحث فی المفهوم والإجراء والوظيفة» (۱۹۸۹م) موضوع، چارچوب و الگوهای سبک‌شناسی آماری را معرفی نمود. و در مقاله «معادلة بوزیمان لتشخيص الأساليب» (۱۹۹۲م) به معرفی الگوی سبک‌شناسی بوزیمان پرداخت و آن را الگویی مناسب جهت تحلیل سبک‌شناسی اشعار دانست. وی در دو کتاب دیگرش با عناوین «الأسلوب: دراسة لغوية إحصائية» (۱۹۹۲م) و «فی النص الأدبی: دراسة أسلوبية إحصائية» (۱۹۹۳م) نیز به اهمیت سبک‌شناسی آماری پرداخت و الگوهای رایج این نوع سبک‌شناسی را معرفی نمود. پس از مصلوح، پژوهشگران متعددی به بررسی و تحقیق ژانرهای ادبی بر اساس الگوهای سبک‌شناسی آماری پرداختند؛ اما چنین به نظر می‌رسد که جنبه ابداع برخی از این پژوهش‌ها صرفاً در تفاوت جامعه آماری آن‌هاست. از جمله این پژوهش‌ها عبارتند از: مقاله «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب: دراسة تطبيقية لنماذج من كتابات محمد مندور وسید قطب ومحمد غنیمی هلال» از هومن ناظمیان (۱۳۸۵ش) و همچنین مقالات متعدد حامد صدقی و همکاران وی از جمله: «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب فی مجال الأدب الملتزم» (۱۳۸۷ش)، «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب دراسة تطبيقية لنماذج من كتابات طه حسين وميخائيل نعيمة وجبران خليل جبران» (۱۳۹۱ش)، «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب دراسة تطبيقية لنماذج من كتابات خليل جبران والمنفلوطي والريحاني» (۱۳۹۱ش)، «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب دراسة تطبيقية لنماذج من أشعار محمود البارودي وأحمد شوقي وحافظ إبراهيم» (۱۳۹۴ش) و «قیاس خاصیه تنوع المفردات فی الأسلوب دراسة تطبيقية لنماذج من أشعار الغزل لكثير عزة وجميل بثينة ومجنون لیلی» (۱۳۹۳ش)؛ همچنین مقاله «پژوهشی در تنوع واژگان شعری: مطالعه موردی

اشعار رهی معیری، هوشنگ ابتهاج و فریدون مشیری» از اناری و امیدوار (۱۳۹۱ش)؛ «ویژگی سبکی فراوانی واژگان: سنجش عملی گزیده قوائد متنی، ابن هانی اندلسی و احمد شوقی» از علی اکبر ملائی (۱۳۹۱ش)؛ «ویژگی سبکی فراوانی واژگان: سنجش عملی گزیده قوائد متنی، ابن هانی اندلسی و احمد شوقی» (۱۳۹۳ش) از شهریاری و سیدرضایی؛ «مقایسه خاصیت تنوع واژگان در اسلوب میان مقامات عربی و فارسی» از رسول عبادی (۱۳۹۴ش)؛ که نویسندگان تمامی این مقالات با تغییر جامعه آماری مورد بررسی، به نقطه اشتراک واحدی اشاره نمودند و آن این که الگوی سبک شناسی جانسون، مدلی مناسب جهت تعیین سبک یک شاعر یا نویسنده است.

باتوجه به پیشینه یادشده درباره سبک شناسی آماری در ترجمه متون مختلف و به ویژه دوبله انیمیشن، پژوهشی یافت نشد. همچنین پژوهش هایی که به تحلیل دوبله انیمیشن پرداختند، از حیث نظریه و روش با پژوهش حاضر تفاوت هایی بنیادین دارند؛ بنابراین می توان ادعا کرد این نخستین اثری است که به بررسی تطبیقی دوبله عربی و فارسی انیمیشن بر اساس نظریه تنوع واژگان جانسون می پردازد.

بحث و بررسی

برای مطالعه سبک ترجمه شیوه های متفاوتی در سطوح مختلف به کار گرفته می شود. تعیین این شیوه ها به دیدگاه پژوهشگران و نیز به نوع و ساختار متن مبدأ و مقصد بستگی دارد؛ اما تعداد زیادی از پژوهش های ترجمه بر مفهوم واژه و شیوه به کارگیری آن (تکرار، تنوع و تراکم) متکی است. بنابراین توجه آگاهانه به شیوه های به کارگیری واژه و در نظر داشتن دائمی آن در پژوهش های سبک شناسی ترجمه، جنبه های نامکشوف و ناشناخته تر فنون ترجمه را آشکار خواهد کرد و بر آگاهی از شیوه کار مترجمان خواهد افزود؛ زیرا با تعمق بیشتر می توان دریافت پدید آوردن واژه، تکوین و یا تکامل آن در متن مقصد، همگی با مفهوم انتخاب واژه، تکرار، تنوع و تراکم آن ارتباطی بنیادی دارد.

بر اساس مدل آماری جانسون برای سنجش و مقایسه تنوع واژگان دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out باید مراحل زیر صورت پذیرد: ۱. انتخاب نمونه پژوهش ۲. تعیین واژگان متنوع ۳. محاسبه نسبت تنوع واژگان که شامل این روش هاست: الف. نسبت کلی تنوع واژگان ب. مقدار میانگین تنوع واژگان ج. منحنی کاهش تنوع واژگان د. منحنی تراکم تنوع واژگان ۴. ارائه و تحلیل نتایج. در ادامه به هریک از این مراحل با مصادیقی از دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out اشاره می شود.

انتخاب نمونه پژوهش

انیمیشن Inside Out (۲۰۱۵م) که در عربی، «قلباً و قالباً» و در فارسی، «درون و بیرون» ترجمه شده است، داستان دختر بچه ای یازده ساله به نام رایلی است که به همراه پدر و مادرش از مینه سوتا به

سافرانیسیکو مهاجرت می‌کند. او با ورود به محیط جدید زندگی، دلتنگ دوستانش در مینه‌سوتا و مدرسه و خاطرات شیرینش می‌شود. فیلم مراحل بالغ شدن و پختگی رایلی را در ضمن کنار آمدن وی با دلتنگی و کنترل احساساتش نشان می‌دهد. درون ذهن رایلی، پنج احساس انتزاعی شادی، غم، خشم، ترس و نفرت تجسم انسانی یافته‌اند و شخصیت رایلی را مدیریت می‌کنند. این پنج عنصر علاوه بر کنترل احساسات رایلی، خاطرات خوب و بد او را نیز ذخیره و ثبت می‌کنند. خاطره‌های رایلی به شکل گوی‌های رنگی در بخش حافظه‌اتاق کنترل ذهن او ذخیره می‌شوند و بنابر شرایط ممکن است حتی به انبار حافظه بلندمدت فرستاده می‌شود. مجموعه‌ای از خاطرات اساسی رایلی در ذهن او به شکل جزیره درمی‌آیند که هر جزیره جنبه‌ای از شخصیت او را شکل می‌دهد. جزایری مثل دوستی، صداقت، خانواده، هاک (ورزش مورد علاقه رایلی) و حتی شیطنت‌های او.

این انیمیشن به‌روشنی نشان می‌دهد زمانی ذهن به بلوغ می‌رسد که احساسات مختلف به یک میزان بتوانند روان فرد را کنترل کنند و خاطرات از حالت تک‌بعدی صرفاً شاد یا صرفاً غمگین، به وضعیت تلفیق احساسات مختلف برسند. این توضیح نسبتاً پیچیده، خلاصه‌کل انیمیشن است که به زیبایی با نشان دادن گوی‌های چندرنگی و سکان مدیریت چنداهرمی پس از بلوغ رایلی به ذهن مخاطب منتقل می‌شود و چیرگی نویسنده‌گانش را می‌رساند. انیمیشن Inside Out به مخاطب/کودک نشان می‌دهد چگونه تمام احساسات وی کاربرد دارند و مفیدند. ترس در زمان احتیاط به کار می‌آید؛ انزجار برای جلوگیری از مسمومیت و خوردن خوراکی‌های خطرناک کارایی دارد؛ غم باعث همدردی و تحکیم روابط افراد می‌شود و شادی مفرح ذات و امیدبخش است.

تعیین واژگان متنوع

درباره اهمیت واژه همین بس که هر پیامی در قالب واژه معنا می‌یابد. هر اندازه انسان از اندیشه گسترده‌تری برخوردار باشد، زبان وی نیز غنای واژگانی بیشتری خواهد داشت؛ بنابراین در یک ارتباط کلامی، ارسال پیام توسط پیام‌رسان براساس انتخاب تعدادی از واژگان خاص صورت می‌پذیرد که به‌صورت خودآگاه یا ناخودآگاه در ذهن پیام‌رسان پدید آمده و در موقعیت خاص به کار گرفته می‌شود. گزینش واژگان هر چند به‌صورت ناخودآگاه باشد، تابع فرآیندی پویاست که از ابتدا تا انتهای یک متن همراه آن است (امینی، ۱۳۸۸: ۲۷). بنابراین سبک اثر ادبی به‌واسطه استفاده از واژگان و تعابیر متنوع در ساختارهای زبانی خاص و شیوه‌های به‌کارگیری آن‌ها تعیین می‌گردد؛ به همین جهت است که گاه یک مفهوم واحد، با واژگان و اشکال متنوعی قابل ارائه است.

آن‌چه در الگوی جانسون اهمیت به‌سزایی دارد تعیین دقیق مصداق واژه است. با وجود این که برخی از زبان‌شناسان در معرفی این واحد زبانی تردید داشته و آن را خرافه‌زبان‌شناسی به شمار می‌آورند (خلیل، ۱۹۸۰: ۳۸)؛ اما واژه در مدل جانسون، تعریف دقیقی دارد و شرایط محاسبه آن نیز

به‌طور دقیق بیان شده‌است. از نظر وی انتخاب واژگان باید بر اساس منطق واحدی صورت پذیرد تا پژوهش خدشه‌دار نشود؛ به‌عنوان مثال اسم مرکب (مانند مکئی‌ال‌هواء، رأس المال، م‌ءورد، تأبط شراً و غیره در زبان عربی و دل‌آرا، مه‌لقا، قلم‌کار، خودرأی و غیره در زبان فارسی) یک واژه مستقل به‌شمار می‌آید؛ زیرا این ترکیب کلمات است که معنایی جدید می‌آفریند. همچنین در الگوی وی واژه‌های غیرتکراری متن با نام «انواع»^۱، تعداد کل واژگان با نام «کل»^۲ و «نسبت فراوانی»^۳ با علامت اختصاری (TTR) نمایش داده می‌شود (مصلوح، ۱۹۹۳: ۱۵۴). جانسون برای تعیین معیار سنجش واژگان و دستیابی به نتیجه‌ای صحیح، شروطی را در نظر می‌گیرد که در جدول زیر به آن اشاره می‌شود (ملایی، ۱۳۹۱: ۱۶۱). لازم به ذکر است عدد ۱ در ستون تنوع واژه، به معنای واژه مستقل و خط تیره به معنای واژه تکراری است:

جدول ۱. شروط تنوع واژگان در الگوی جانسون

نوع	تنوع واژه	توضیحات
فعل	۱	ثلاثی مجرد، مزید، رباعی، ماضی، مضارع و امر، و همچنین فعل‌های پیشوندی و مرکب، یک واژه مستقل‌اند.
صیغه‌های اسم	--	مفرد، مثنی یا جمع بودن اسم، دلیلی بر تنوع آن نیست. مفرد و جمع بودن صفت‌های اشاره (آن، آن‌ها) دلیلی بر تنوع نیست.
جنسیت اسم	--	تذکیر یا تانیث اسم، دلیلی بر تنوع آن نیست.
تخفیف و ترخیم	--	اسم‌های مخفف و مرخم، دلیلی بر تنوع اسم نیست.
انواع جمع در اسم	۱	مثلا دو واژه عالمون و عالم که هر دو جمع عالم هستند، واژه مستقل‌اند.
اسم منسوب	۱	مثلا مکه و مکی دو واژه مستقل‌اند.
اشتراک لفظی	۱	دو اسمی که در ظاهر مشابهند؛ اما در معنا متفاوت، دو واژه مستقل‌اند.
حروف معانی	--	حروف جر، حروف نفی، نهی، عطف، تأکید و غیره واژه متنوع به حساب نمی‌آیند؛ مگر این که با هم ترکیب شوند، مثل: بأن، لها.
مصادر و مشتقات	۱	مثلا خلق، خالق، مخلوف، خلاق، خلیق و غیره واژه متنوع‌اند.
ضمایر	۱	ضمایر متصل و ضمیری که از یک صیغه هستند، واژه تکراری و غیرمتنوع‌اند.

1 Typs

2 Tokens

3 Type-Token Ratio

بعد از شناخت شرایط الگوی جانسون، جدولی متشکل از ۱۰۰ خانه به صورت ۱۰×۱۰ رسم می‌شود و نمونه‌ها به صورت واژه به واژه در خانه‌های جدول یادداشت می‌شود؛ به طوری که هر واژه در یک خانه قرار گیرد. در این صورت برای دوبلهٔ عربی انیمیشن Inside Out که شامل ۶۸۰۰ واژه است، ۶۸ جدول و برای دوبلهٔ فارسی که شامل ۸۴۰۰ واژه است، ۸۴ جدول رسم می‌شود. سپس واژه‌های تکراری جدول‌های مربوط به هر جدول، حذف شده و واژه‌های باقی‌مانده که واژگانی متنوع‌اند، به جدولی جداگانه منتقل می‌گردد. این کار به صورت جداگانه دربارهٔ همهٔ جدول‌های دوبلهٔ عربی و فارسی انجام می‌شود، به طوری که تمام واژگان تکراری دوبله‌ها حذف شوند و هیچ واژهٔ تکراری در کل جدول‌ها وجود نداشته باشد. بنابراین واژگان خط‌نخورده، بیانگر واژگان متنوع در تمام نمونهٔ موردنظر است (مصلوح، ۱۹۹۳: ۱۶۵). با پی‌موندن این مسیر و انجام اقدامات یادشده، در انتهای جدول، تعداد واژگان متنوع (Types)، تعداد کل واژگان (Tokens) و نسبت تنوع (TTR) هر جدول، یادداشت می‌شود.

جدول‌های زیر الگویی از عمل سنجش تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن Inside Out است:

جدول ۲. تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی انیمیشن Inside Out (دقیقهٔ ۱۰ الی ۱۱)

هذا	هو	المطلوب	لنحضر	أغراضنا	من	الشاحنة	لا بأس	نعم	الوداع
إحذرى	ماذا؟	الشاحنة	لن	قبل	الخميس	أنت	تمرح	وقعت	الشاحنة
هنا	أسوأ	يوم	على	قلتُ	إنها	ستص	البارحة	نعم	فعلتُ
لكن	هذا	ما	أخبرون	به	أمى	وَأبى	متشجنا	ماذا	علينا
أن	لدى	فكرة	رائعة	هل	قرأت	العقد	أصلا	أندرسو	تقوم
بحركة	هى	تقترب	هى	أوه	لا	لن	ها	هى	تقترب
تستعد	إنتبهى	أنا	وراءك	تسجل	هدفا	نعم	هيا	أيتها	الجددة
قلتُ	جدة	رفعت	شعرها	نحن	لها	هى	دعنى	أرضا	أسف
انتظرا	ألو	مهلاً	لكن	أنت	تمرح	أه	لا بأس	أكسب	لى
الوقت	سأذه	فوراً	كان	يفت	بالمستثم	أن	الخميس	وليس	اليوم
No of Types: 86 No of Tokens: 100 TTR: %86									

جدول ۳. تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی انیمیشن Inside Out (دقیقهٔ ۳۰ الی ۳۲)

عمل	جید	یا ساده	حاصلت	کارثه	حسناً	کانت	هذه	کارثه	هیا
حلقی	معی	یا سیدتی	سنسیر إلی	واحدہ	هناک	علی	هنا	أقصر	طریق
للعودة	ولکنها	فوق	مکبّ الذکریات	إن	وقعنا	فستنسی	إلی	الأبد	علینا
فعل	هنا	من	أجل	رایلی	فقط	إتبعوا	خطای	لی	مرتفعاً
حقاً	لا بأس	مرحباً	إذن	خرجت عن	الأمر	حين	السيطرة	تحت	أنتحدث
فی	الأمر	هیا	أین	فتاتی	السعيدة	یا ظریفه	يحاول	يتصرف بـ	ظرافه
هیا	حزن	أرکضی	أرکضی	فهمت	تحتاجین إلی	أن تکونی	نتکلم	لاحقاً	نحن
فی	ورطه	کبيرة	فرح	أین	أنت	لقد خسرنا	جزيرة	الظرافه	وهذا
یعنی	أنها	قد تخسر	جزيرة	الصدافه	والهوكی	والصدق	والعائلة	يمكنك	إصلاح
هنا	صحيح	فرح	أنا	لا أعرف	علینا	المحاولة	حسناً	لقد نامت	رایلی
No of Types: 87 No of Tokens: 100 TTR: %87									

جدول ۴. تنوع واژگان در دوبلهٔ فارسی انیمیشن Inside Out (دقیقهٔ ۱۰ الی ۱۱)

حالا	این	شد	بریم	وسایلامون	رو	از	ماشین	اثاث کشی	بیاریم
بسیار	خب	خداحافظ	بگو	چی شده	وایسین	ماشین	اثاث کشی	پنجشنبه	هفته
بعد	می‌رسه	شوخی	می‌کنی	ماشینمون	گم‌شده	همینو	کم داشتیم	منطقی	به نظر میاد
که	اون	گم‌شده	گفته بودی	یک	روز	جلوتر	می‌رسه	می‌دونم	که
قبلا	چی	گفتم	بین	بابا	مامان	مضطربین	دارن	دعوا می‌کنن	الو
حالا	چیکار	کنیم	من	یک	فکر دارم	عالی	اصلا	قرارداد	رو

خوندی	اندرسون	داره	حرکت می کنه	داره	نزدیک می شه	هی	اوه	عمره	بنارم
رد بشی	اون	آماده می شه	که	ضربش	رو	بزنه	اون	داره می ره	که
شوت کنه	مراقب باش	گل می شه	جونمی	گل	تو	بیا	مامان بزرگ	موهانش	رو
داره	جمع می کنه	زمینم	بنار	ببخشید	یک	دقیقه	الو	نفهمیدم	چی شد
No of Types: 80 No of Tokens: 100 TTR: %80									

جدول ۵. تنوع واژگان در دوبله فارسی انیمیشن Inside Out (دقیقه ۳۰ الی ۳۲)

دست مریزاد	آقایون	ممکن بود	فاجعه بشه	عجب	فلاجه ای	بود	دل آرا	بیا	پرواز کن
با من	دل آرا	می خایم	بریم	اون	طرف	از	این	سریع ترین	راه برگشت
همینه	این	دقیقا	از	روی	زباله دونی	حافظه	رد می شه	اگه	بیفتیم
توش	تا ابد	فراموش می شیم	به خاطر	رایلی	باید	این	خطر	رو	به جون بخیریم
پاتو	جای	پلم	بنار	حله	اصلا	ارتفاع	نداره	وای	سلام
می گم	که	پایین بودیم	اوضاع	یک	ذره	از	کنترل	خارج شد	دلت
می خواد	راجبش	حرف بزنی	قهر نکن	دختر	شادم	چت شد	میمون	داره	تلاش می کنه
جزیره	مسخره بازی	رو	راه بندازه	یالا	غم	بدو	بجنب	زود باش	بیا
وای	بی خیال	فهمیدم	دلت	می خواد	تنها باشی	بعدا	حرف می زنی	گامون	زاییده
اوه	شادی	کجایی	جزیره	مسخره بازی	از دست رفت	یعنی	احتمالا	جزیره	دوستی
No of Types: 86 No of Tokens: 100 TTR: %86									

محاسبهٔ نسبت تنوع واژگان

کیت جانسون چهار شیوه برای محاسبهٔ نسبت تنوع واژگان معرفی نمود که پژوهشگر می‌تواند یک روش یا بیشتر را که برای تحقق اهدافش مناسب می‌داند برگزیند. این روش‌ها عبارتند از:

نسبت تنوع واژگان^۱

در این روش بسامد واژگان متنوع (Types) در هر نمونه بر کل واژگان (Tokens) موجود در آن نمونه تقسیم می‌شود (مصلوح، ۱۹۹۳: ۹۶). جدول زیر بیانگر نسبت کلی تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن Inside Out است:

نسبت تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن Inside Out		
فارسی	عربی	
۳۸۱۲	۳۵۶۴	بسامد واژگان متنوع (Types)
۸۴۰۰	۶۸۰۰	کل واژگان (Tokens)
%۴۵	%۵۲	نسبت تنوع واژگان (TTR)

جدول فوق نشان می‌دهد نسبت تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی و فارسی تاحدودی با یکدیگر مشابهت دارند؛ با این تفاوت که واژگان دوبلهٔ عربی به نسبت واژگان دوبلهٔ فارسی، اندکی (%۷) متنوع‌تر است. لازم به ذکر است این میزان تفاوت (%۷) در مقیاس کل متن دو دوبله، عدد قابل ملاحظه‌ای نیست؛ بنابراین می‌توان گفت هر دو دوبله از لحاظ تنوع واژگان مشابه همدیگرند.

میانگین نسبت تنوع واژگان^۲

در این روش ابتدا کل متن را به چند قسمت مساوی تقسیم می‌کنیم و سپس نسبت واژگان متنوع را به مجموع کلی واژگان هر قسمت می‌سنجیم و پس از آن مقدار میانگین قسمت‌های مختلف را با هم جمع می‌کنیم و بر تعداد قسمت‌های تشکیل‌دهندهٔ متن تقسیم می‌نماییم. برای بررسی میانگین نسبت تنوع واژگان در دوبلهٔ عربی و فارسی انیمیشن Inside Out، کل متن دو دوبله به چهار قسمت مساوی تقسیم شده؛ به طوری که تعداد واژگان دوبلهٔ عربی در هر بخش

1 Over-All TTR

2 The Average Segmental TTR

۱۷۰۰ واژه و در دوبله فارسی ۲۱۰۰ واژه شد. پس از محاسبه هر بخش به صورت مجزا، آمار زیر به دست آمده است:

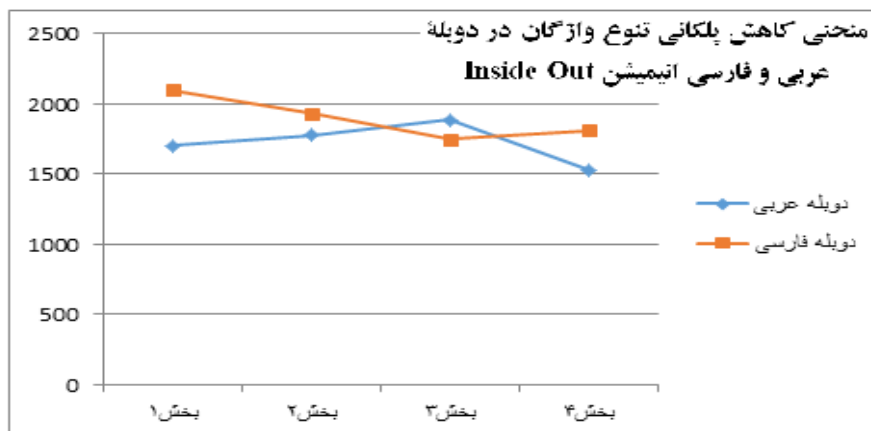
میانگین نسبت تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out					
میانگین نسبت تنوع واژگان	نسبت تنوع واژگان در چهار بخش				
	بخش چهارم	بخش سوم	بخش دوم	بخش اول	
۵۲٪	۴۸٪	۵۵٪	۵۳٪	۵۲٪	دوبله عربی
۴۵٪	۴۳٪	۴۲٪	۴۶٪	۴۹٪	دوبله فارسی

جدول فوق نیز همچون جدول پیشین، بیانگر مشابهت میانگین نسبت تنوع واژگان دو دوبله عربی و فارسی است؛ با این تفاوت که واژگان دوبله عربی به نسبت واژگان دوبله فارسی، اندکی (۷٪) متنوع تر است. لازم به ذکر است این میزان تفاوت (۷٪) در مقیاس کل متن دو دوبله، عدد قابل ملاحظه‌ای نیست

منحنی کاهش پلکانی تنوع واژگان^۱

در این روش ابتدا متن به بخش‌هایی مساوی تقسیم می‌شود (مانند مرحله قبل، کل متن دو دوبله، به چهار بخش مساوی تقسیم شد). سپس نسبت تنوع در بخش اول با شمارش تعداد واژگان متنوع و تقسیم حاصل آن بر تعداد کل واژگان محاسبه می‌شود. پس از آن، تعداد واژگان متنوع بخش دوم معین می‌گردد و بر جمع کل واژگان آن بخش تقسیم می‌شود. همین مراحل برای بخش سوم و بقیه بخش‌ها اجرا می‌شود. جدول و نمودار زیر منحنی کاهش پلکانی تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out را نشان می‌دهد:

نسبت کاهش پلکانی تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out				
بخش اول	بخش دوم	بخش سوم	بخش چهارم	
۵۲٪	۵۳٪	۵۵٪	۴۸٪	دوبله عربی
۴۹٪	۴۶٪	۴۲٪	۴۳٪	دوبله فارسی

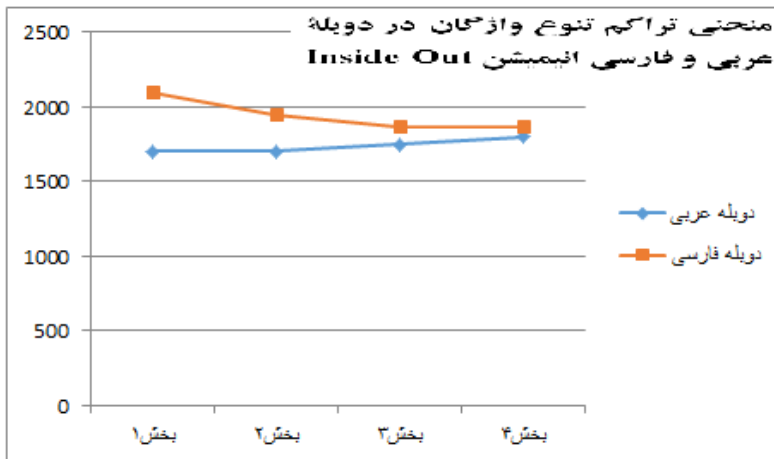

جدول و نمودار فوق مبین چگونگی کاهش تنوع واژگان در متن دوبله عربی و فارسی انیمیشن است. بر این اساس نمودار دوبله عربی در سه بخش نخست، از انحنای تقریباً مشابهی برخوردار است و میزان واژگان متنوع در این سه بخش، مشابه همدیگر است؛ اما در بخش چهارم، اعداد جدول و جهت نمودار به سمت پایین گرایش دارد و اصطلاحاً این بخش با کاهش واژگان متنوع روبروست. در دوبله فارسی، در بخش دوم و سوم جهت نمودار به سمت پایین گرایش دارد و اصطلاحاً این دو بخش با کاهش واژگان متنوع روبروست؛ اما در بخش چهارم جهت نمودار، اندکی به سمت بالا گرایش پیدا می‌کند و نسبت به دو بخش قبل، بسامد واژگان متنوع، مقداری بیشتر می‌شود. در مجموع در ارتباط با جدول و نمودار دوبله فارسی می‌توان گفت بخش‌های پایانی دوبله به نسبت بخش نخست آن، از کاهش نسبی تنوع واژگان برخوردار است و تقریباً ساختار نمودار آن شبیه ساختار نمودار دوبله عربی است. دلیل این کاهش تنوع واژگان در بخش‌های پایانی دوبله عربی و فارسی (بیست دقیقه آخر) این است که در این بخش برخی از خاطرات گذشته رایلی و رخداد‌های روایت‌شده پیشین، در ذهن رایلی مرور می‌شود؛ بنابراین تعداد زیادی از واژگانی که در بخش‌های ابتدایی انیمیشن، به‌عنوان واژه متنوع شناخته شد، در بیست دقیقه آخر انیمیشن دوباره از زبان شخصیت‌های انیمیشن تکرار می‌شود. به همین جهت این واژگان در این بخش انیمیشن، واژه متنوع به‌شمار نمی‌آید و این امر باعث کاهش تنوع واژگان در این بخش می‌شود.

منحنی تراکم تنوع واژگان^۱

ابتدا متن به بخش‌های مساوی تقسیم شده و سپس نسبت واژگان متنوع به مجموع کلی واژگان بخش اول محاسبه می‌شود. این کار در مورد دیگر بخش‌ها نیز انجام می‌شود. سپس تعداد واژگان متنوع بخش اول با تعداد واژگان متنوع بخش دوم جمع شده و حاصل جمع بر مجموع کلی واژگان هر دو بخش تقسیم می‌گردد. نسبت تراکم در بخش سوم با جمع تعداد واژگان متنوع بخش اول، دوم، سوم، چهارم و تقسیم آن بر مجموع کلی واژگان هر سه بخش به دست می‌آید. در جدول و نمودار زیر تراکم تنوع واژگان دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out اینچنین محاسبه گردید:

نسبت تراکم تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out				
بخش اول	بخش دوم	بخش سوم	بخش چهارم	
۵۲٪	۵۲٪	۵۳٪	۵۲٪	دوبله عربی
۴۹٪	۴۷٪	۴۵٪	۴۵٪	دوبله فارسی

باتوجه به این که بر اساس این روش، در بخش دوم، واژگان تکراری بخش اول و دوم دوبله عربی و فارسی انیمیشن، دو بار خط می‌خورند و در بخش سوم و چهارم نیز به همین صورت؛ لذا انتظار می‌رود تراکم تنوع واژگان در هر دو دوبله از وضعیت تقریباً مشابهی

¹ The Cumulative TTR Curve

برخوردار باشد. این امر به روشنی در آمار جدول فوق و همچنین جهت نمودار در هر بخش به نسبت بخش قبل آن مشهود است.

نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش نخست پژوهش باید گفت بر اساس نظریه جانسون، دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out از تنوع واژگانی نسبتاً یکسانی برخوردار است، با این تفاوت که واژگان دوبله عربی اندکی (۷٪) از واژگان دوبله فارسی متنوع‌تر است (دوبله عربی ۵۲٪ و دوبله فارسی ۴۵٪). علت این امر را می‌توان در فرایند تولید واژه در زبان عربی و تفاوت بارز آن با زبان فارسی دانست. در زبان عربی ماده کلمات در قالب‌های مختلف ریخته می‌شود و واژگان جدید از ریشه‌های واحدی «مشتق» می‌گردد؛ اما در زبان فارسی واژگان جدید بر پایه «ترکیب» ساخته می‌شود؛ لذا از پیوستن واژه‌های زبان به یکدیگر واژگان جدید تولید می‌گردد. همچنین زبان عربی با توجه به قواعد پیچیده صرف و نحو و مباحث عمیق زبانشناسانه، دارای خصوصیتی در شبکه واژگانی است که زمینه تنوع واژگان را مهیا می‌سازد. نوع ساختار صرفی فعل و اسم، تغییر کامل واژگان در حالت‌های اعلائی، وجود جمع‌های مکسر، تغییر ساختار واژه در ساختن اسم مصغر و منسوب، منصرف و غیرمنصرف بودن برخی از اسم‌ها و قواعد دیگر، همگی از جمله مواردی است که زمینه تولید واژگان جدید و متنوع را فراهم می‌آورد. زبان عربی به واسطه برخورداری از دامنه وسیع واژه‌سازی و همچنین دارا بودن ویژگی‌هایی همچون تنوع تلفظ و نوشتار واژگان، دستور زبان، کاربرد، پیوستگی و همنشینی واژگان، زمینه پیدایی شبکه گسترده و پیچیده ساخت و تولید واژه را فراهم می‌آورد. همه این عوامل سبب می‌گردد زبان عربی به نسبت زبان فارسی از تنوع واژگان بیشتری برخوردار باشد و به همین نسبت، واژگان دوبله عربی انیمیشن Inside Out از دوبله فارسی آن متنوع‌تر باشد.

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش باید گفت گروه دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out به شکل قابل ملاحظه‌ای توانسته‌اند از ویژگی تنوع واژگانی برای همسویی با ساختار زبان اصلی انیمیشن بهره ببرند. مؤید این مدعا نتایج حاصل از روش سوم و چهارم محاسبه کاهش و تراکم تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن است. جدول و نمودار کاهش پلکانی تنوع واژگان (روش سوم) در هر دو دوبله نشان می‌دهد بخش‌های پایانی انیمیشن (بیست دقیقه آخر) به نسبت بخش‌های نخست آن، از کاهش نسبی تنوع واژگان برخوردار است. دلیل این امر آن است که در این بخش برخی از خاطرات گذشته رایی و رخدادهای

روایت‌شده پیشین، در ذهن رایلی مرور می‌شود؛ بنابراین تعداد زیادی از واژگانی که در بخش‌های ابتدایی انیمیشن، به‌عنوان واژه متنوع شناخته شد، در بیست دقیقه آخر انیمیشن دوباره از زبان شخصیت‌های انیمیشن تکرار می‌شود؛ بنابراین این واژگان در این بخش، واژه متنوع به‌شمار نمی‌آید و این امر باعث کاهش تنوع واژگان در این بخش می‌شود. همچنین در ارتباط با جدول و نمودار تراکم تنوع واژگان (روش چهارم) باید گفت باتوجه به این که در بخش دوم، واژگان تکراری بخش اول و دوم دوبله عربی و فارسی انیمیشن، دو بار خط می‌خورند و در بخش سوم و چهارم نیز به همین صورت؛ لذا تراکم تنوع واژگان در هر دو دوبله از وضعیت تقریباً مشابهی برخوردار است؛ به‌طوری‌که جهت نمودار از بخش نخست تا پایان، همسو و هم‌جهت است. به دلیل مشابهت در کاهش و تراکم تنوع واژگان در هر دو دوبله می‌توان چنین نتیجه گرفت گروه دوبله عربی و فارسی این انیمیشن به شکل قابل‌ملاحظه‌ای توانسته‌اند از ویژگی تنوع واژگانی برای همسویی با ساختار زبان اصلی انیمیشن بهره ببرند.

منابع

- امینی، محمدرضا (۱۳۸۸ش). «آستانه انتخاب، مفهومی ضروری در بررسی تحولات ادبی و سبک‌شناسی». دانشگاه شیراز: شعرپژوهی. دوره ۱. شماره ۲. صص ۲۱-۴۶.
- بدری الحربی، فرحان (۲۰۰۳م). *الأسلوبية في النقد العربي الحديث*. ط ۱. بیروت: المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر والتوزيع.
- خلیل، حلمی (۱۹۸۰م). *الكلمة: دراسة لغوية معجمية*. ط ۱. القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب.
- عزام، محمد (۲۰۰۳م). *تحليل الخطاب الأدبي على ضوء المناهج الحديثة*. ط ۱. دمشق: اتحاد الكتاب العرب.
- مصلوح، سعد (۱۹۹۳م). *في النص الأدبي: دراسة أسلوبية إحصائية*. ط ۱. القاهرة: عين لداراست والبحوث الانسانية والاجتماعية.
- ملایی، علی‌اکبر (۱۳۹۱ش). «ویژگی سبکی فراوانی واژگان: سنجش عملی گزیده قصائد متنبی، ابن‌هانی اندلسی و احمد شوقی». دانشگاه فردوسی: زبان و ادبیات عربی. شماره ۷. صص ۱۷۵-۱۷۵.

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee Islamic Azad University Jiroft Branch. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ارجاع: عرب یوسف آبادی عبدالباسط، بررسی تطبیقی تنوع واژگان در دوبله عربی و فارسی انیمیشن Inside Out بر اساس الگوی جانسون، فصلنامه ادبیات تطبیقی، دوره ۱۷، شماره ۶۶، تابستان ۱۴۰۲، صفحات ۳۷-۲۱.